

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

УДК 342.951(316.334.2)

ДЕМЕШКО МАКСИМ ВАЛЕРІЙОВИЧ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
МЕЦЕНАТСТВА І СПОНСОРСТВА В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Сербин Руслан Андрійович,
Національна академія внутрішніх справ,
проректор

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Безпалова Ольга Ігорівна,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри поліцейської діяльності
та публічного адміністрування

кандидат юридичних наук

Шкарупа Костянтин Вікторович,
Національна академія прокуратури України,
викладач відділу підвищення кваліфікації прокурорів з нагляду за додержанням
законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях
Інституту підвищення кваліфікації прокурорів

Захист відбудеться 25 червня 2019 р. о 10⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д 26.007.03 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ,
пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розіслано 24 травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У статті 52 Конституції України визначено, що держава забезпечує та підтримує благодійну діяльність. Благодійна діяльність в Україні є однією з форм громадської активності та культури. Специфічним видом благодійної діяльності є меценатство. Водночас спонсорство, на наше переконання, не може бути формою благодійної діяльності, оскільки його здійснюють небезкорисливо: спонсор має на меті отримання так званої вигоди матеріального або нематеріального характеру, спонсорство радше асоціюється з поняттям «соціально відповідальний бізнес». На жаль, слід констатувати, що меценатство як форма благодійної діяльності в Україні недостатньо розвинене, на противагу цьому, спонсорство активно поширюється, воно стало невід'ємним елементом комунікативної політики держави. Відродження суспільного та наукового інтересу до таких особливих видів соціально-економічної діяльності, як меценатство та спонсорство, є наслідком процесів, які тривають в Україні з початку 90-х років минулого століття. Сучасному етапу суспільного становлення притаманні посилення негативного впливу на навколишнє середовище й загострення глобальної екологічної кризи, збільшення чисельності соціально незахищених верст населення тощо. Через політичні, економічні, соціальні чинники держава не спроможна розв'язувати соціальні проблеми, а механізми соціальної допомоги та підтримки не є достатньо ефективними. Загострення ситуації зумовлює необхідність застосування альтернативних джерел підтримки населення, поміж яких меценатство та спонсорство. Зокрема, упродовж 2018 року сума благодійної допомоги, яку надали 89 благодійних фондів та організацій, становила близько 2 млрд грн, а в рейтингу благодійності, який щорічно проводить британська організація Charity Aid Foundation, Україна посідає 90 місце (2016 року – 106 місце). Водночас, за результатами проведеного нами анкетування громадян, сфери меценатства та спонсорства розділено так: освіта й наука – 25 %; охорона здоров'я, захист довкілля – 20 %; мистецтво, а саме колекціонування, виставкова, археологічна та реставраційна діяльність, – 18 %; інноваційні проекти – 9 %; видавнича діяльність, зокрема співробітництво з видатними діячами науки, письменниками та видавництвами України, – 8 %; соціальний захист – 5 %; інші напрями – 15 %. Поширеним напрямом спонсорства є розвиток і фінансова підтримка бізнес-проектів.

Меценатську та спонсорську діяльність у сучасній соціальній політиці України в контексті розв'язання нагальних проблем розглядають як важливий громадський ресурс, потенціал якого потребує дослідження і правового регулювання. У зв'язку із цим меценатство та спонсорство стали об'єктом уваги законодавців й учених. Утім нормативна неврегульованість аналізованих форм діяльності спричиняє виникнення правових колізій і прогалин.

Сучасний стан адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства в Україні характеризується низкою недоліків, головними з яких є: невизначеність адміністративно-правового статусу суб'єктів меценатства та спонсорства; брак фундаментальних нормативно-правових актів, які мають регламентувати питання меценатства та спонсорства, що ускладнює доступ осіб до

отримання меценатської допомоги в тих випадках й обсягах, які забезпечували б гарантовані Конституцією та законами України права, зокрема у сферах освіти, мистецтва, охорони культурної спадщини, науки й наукових досліджень; недостатня ефективність механізму адміністративно-правового регулювання меценатської і спонсорської діяльності; відсутність конкретного центрального органу виконавчої влади у сфері меценатської та спонсорської діяльності.

За таких умов постає необхідність дослідження нормативно-правового регулювання меценатства і спонсорства в Україні; визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів меценатської та спонсорської діяльності; засад адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства і спонсорства; виокремлення напрямів розвитку національного законодавства й вивчення іноземного досвіду адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства, а також розроблення на цій підставі пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення національної нормативно-правової бази, яка врегульовує досліджувану сферу діяльності.

Під час підготовки дисертаційного дослідження було використано праці таких дослідників адміністративного права і процесу: В. Б. Авер'янова, Л. В. Авраменка, О. Ф. Андрійко, О. А. Александрова, О. М. Бандурки, В. М. Бевзенка, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяка, А. Г. Бобкової, В. В. Борщева, Н. І. Блажко, І. Л. Бородіна, Я. М. Буздуган, К. А. Вовк, В. М. Гаращука, З. С. Гладуна, О. П. Гетманець, І. П. Голосніченка, Т. Г. Гордєєва, С. М. Гусарова, Т. О. Гуржія, С. Ф. Денисюка, О. В. Джафарової, Є. В. Додіна, В. В. Добровольської, В. О. Джуринського, І. О. Завидняк, О. В. Зайчука, І. В. Зятковського, Р. А. Калюжного, А. В. Карташова, О. П. Кашковського, О. О. Квасніцької, С. В. Ківалова, Ю. В. Ковбасюка, О. О. Кожушко, А. М. Колодія, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Х. Б. Коновейчук, В. В. Копейчикова, І. Ф. Коржа, Т. О. Коломоєць, Т. М. Кравцової, О. Д. Крупчана, О. В. Кузьменко, А. В. Кутелєва, К. Б. Левченко, О. Ю. Літвіна, І. В. Литвин, В. В. Лисенко, М. В. Лошицького, Д. М. Лук'янця, В. К. Мамутова, О. В. Марченко, А. Ф. Мельника, О. І. Миколенка, В. С. Мілаш, Л. Я. Мороз, С. О. Мосьондза, О. М. Музичука, Н. Р. Нижник, О. Ю. Оболенського, Н. М. Оніщенко, О. І. Остапенка, Л. П. Оробець, М. М. Пацери, О. В. Петришина, В. Ф. Погорілка, О. П. Подцерковного, Г. О. Пономаренко, Р. Б. Прилуцького, Н. О. Саніахметової, К. В. Семікіна, Р. А. Сербина, О. Ю. Синявської, О. О. Стрельнікова, Ф. Я. Ступак, С. В. Таранця, С. М. Тимченка, С. О. Тенькова, Л. Ю. Хобта, В. О. Чепурнова, В. О. Шамрая, О. В. Шаповалової, Ю. С. Шемшученка, В. С. Щербіни, М. С. Широкова, В. К. Шкарупи та ін.

Попри наявність вагомого доробку вчених в аналізованій сфері, залишається чимало недосліджених питань, пов'язаних із необхідністю розроблення законодавчого механізму для регулювання меценатської та спонсорської діяльності з метою запобігання легалізації незаконних прибутків, а також усунення неоднозначності в тлумаченні благодійництва, спонсорства та меценатства. Сукупність цих чинників і зумовила вибір теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до указів Президента України «Про Стратегію сталого розвитку України 2020» від 12 січня 2015 року № 5/2015, «Про Стратегію державної

політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» від 24 березня 2012 року № 212/2012; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014–2018 роки, затверджених постановою президії Національної академії наук України від 20 грудня 2013 року № 179 (п. 3.4.2.5), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки, затверджених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2017 року (протокол № 28/1). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 19 від 30 вересня 2015 року).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дослідження є комплексний аналіз фундаментальних теоретичних і практичних проблем адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства, що надасть можливість окреслити напрями вдосконалення нормативно-правової бази, яка регламентує цю сферу. У процесі аналізу формуються певні практичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності норм адміністративного законодавства щодо регулювання меценатської та спонсорської діяльності, побудови обґрунтованого механізму комплексного нормативного регулювання адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства та спонсорства. Мета дослідження полягає в тому, щоб на підставі аналізу норм чинного законодавства України, практики його реалізації та узагальнення основних положень праць науковців визначити сутність й особливості адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства в Україні, а також запропонувати шляхи вдосконалення зазначеної сфери регулювання.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *задачі*:

- систематизувати теоретико-методологічні засади вивчення питання адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства;
- дослідити в ретроспективі розвиток інститутів меценатства і спонсорства;
- охарактеризувати поняття й елементи механізму адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства;
- проаналізувати національне законодавство, яке регулює питання меценатства і спонсорства;
- визначити адміністративно-правовий статус суб'єктів меценатської та спонсорської діяльності;
- з'ясувати особливості адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства і спонсорства;
- узагальнити іноземний досвід адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства, на підставі наукового аналізу виокремити напрями розвитку законодавства у сфері меценатства і спонсорства в Україні;

– сформулювати конкретні пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративно-правового регулювання меценатської і спонсорської діяльності.

Об’єкт дослідження – сукупність суспільних відносин, що виникають під час здійснення меценатської та спонсорської діяльності.

Предмет дослідження – адміністративно-правове регулювання меценатства і спонсорства в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є наукові методи, що було використано для забезпечення достовірності знань, досягнення поставленої мети, виконання завдань й обґрунтованості висновків і рекомендацій, зокрема: *діалектичний* метод – для вивчення етапів розвитку правового регулювання меценатства та спонсорства; *історико-правовий* – для аналізу конкретних обставин виникнення й становлення механізму адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства на теренах України (підрозділи 1.1, 1.2). За допомогою *логіко-семантичного та догматичного* методів з’ясовано категоріально-понятійний апарат інститутів меценатства та спонсорства (підрозділи 1.1–1.3, 2.1–2.4). *Системний* метод застосовано для визначення місця адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства та спонсорства в системі інститутів адміністративного права; *порівняльно-правовий (компаративістський)* – для дослідження міжнародного досвіду функціонування механізмів адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства (підрозділ 2.4). *Формально-логічний* метод є універсальним для наведення аргументів, висновків і пропозицій з удосконалення законодавчого регламентування меценатської та спонсорської діяльності. *Організаційно-правовий* метод використано під час дослідження організаційно-правових основ притягнення до відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства та спонсорства (підрозділ 2.3). *Структурно-функціональний* метод надав можливість виявити законодавчі прогалини в єдності соціального змісту та юридичної форми нормативного регулювання меценатства та спонсорства в Україні (розділи 1–2).

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення практичної діяльності Міністерства освіти і науки України та Міністерства культури України упродовж 2015–2018 років; практичної діяльності п’яти благодійних фондів та організацій за період 2017–2018 років; результати анкетування 320 громадян щодо здійснення меценатської та спонсорської діяльності; правова публіцистика, довідкові видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є однією з перших спроб комплексно, на монографічному рівні дослідити рівень розвитку механізму адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства в Україні. На підставі здійсненого дослідження запропоновано нові наукові положення, які мають теоретичне та практичне значення для розвитку адміністративного права і будуть сприяти вдосконаленню адміністративно-правового законодавства й практики його застосування в зазначеній сфері, а саме:

уперше:

– сформульовано та схарактеризовано поняття «інституційна благодійність», яке можна розглядати як у вузькому, так і в широкому значеннях;

– виокремлено такі методологічні принципи організації меценатства як специфічної форми благодійної діяльності, що спрямовані на підвищення її

ефективності та якості, а також активізацію інноваційної діяльності в суспільстві, а саме: принцип дії попереднього; масштабування й тиражування, або принцип торнадо; безпосередньої участі бенефіціара в меценатській та іншій благодійній діяльності; визначення пріоритету ресурсів, що залучені в меценатську й іншу благодійну діяльність; саморозвитку бенефіціара; несуперечності цілей бенефіціара та мецената чи/або благодійника; ініціативи бенефіціара; широкого інформаційного забезпечення цілей, принципів, засобів і результатів меценатської та іншої благодійної діяльності;

- запропоновано авторське визначення благодійної організації в широкому значенні, відповідно до якого благодійна організація – це добровільна, самоврядна, неприбуткова, неурядова (недержавна) юридична особа приватного права, створена з ініціативи громадян, котрі об'єдналися на основі спільності інтересів для досягнення (реалізації) передбачених законом цілей шляхом здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства загалом або окремих категорій громадян, зазначених у статуті громадського об'єднання, з метою охорони здоров'я громадян, розвитку фізичної культури і спорту, задоволення духовних та інших нематеріальних потреб, захисту прав, законних інтересів громадян й організацій, надання юридичної допомоги, а також з іншою метою, спрямованою на досягнення суспільних благ;

- обґрунтовано доцільність нормативного закріплення адміністративної відповідальності за окремі порушення у сфері меценатської та спонсорської діяльності. Запропоновано Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнити нормами, що встановлюють адміністративну відповідальність за порушення передбаченого законом порядку публічного збору благодійних пожертв і неоприлюднення (ненадання вільного доступу) інформації про структуру та розмір доходів і витрат благодійної організації в установленому законом порядку;

- визначено співвідношення понять «благодійність», «меценатство» і «спонсорство», розмежовано суб'єктів благодійної, меценатської та спонсорської діяльності;

- з'ясовано, що об'єктом регулювання меценатської діяльності є: відносини у сфері меценатства; розмежування компетенції та відповідальності між органами державної влади й органами адміністративно-територіальних утворень щодо меценатів і меценатської діяльності; створення правових гарантій для вільного функціонування й розвитку меценатської діяльності; визначення прав, обов'язків, повноважень і відповідальності фізичних та юридичних осіб у сфері меценатства, а також правове регулювання їх участі в процесах збереження та розвитку національного культурного надбання;

- окреслено систему заходів, спрямованих на ефективну співпрацю та обмін інформацією між державними органами з метою виявлення та розслідування адміністративних правопорушень і злочинів у сфері меценатства та спонсорства;

удосконалено:

- дефініцію поняття «спонсорство» у вузькому значенні, яке потлумачено як взаємовигідний обмін грошових коштів, товарів, послуг, робіт на можливості розміщення реклами, проведення PR-заходів, стимулювання збуту;

- класифікацію видів спонсорської підтримки, за якою виокремлено: спортивне спонсорство; спонсорство у сфері культури; соціальне спонсорство; екологічне спонсорство;

- типологізацію меценатства за критерієм мотивації та мети і класифікацію меценатства за сферами діяльності;

дістало подальшого розвитку:

- узагальнення іноземного досвіду адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства;

- рекомендації щодо оновлення законодавства України, яке регулює форми недержавної підтримки розвитку культури, мистецтва, науки й освіти, що охоплює нормативно-правові акти різного рівня, не узгоджені між собою, а норми, які в них містяться, не відповідають реальним потребам учасників правовідносин;

- пропозиції щодо внесення змін і доповнень до ч. 1 ст. 10 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI, яку доцільно викласти в новій редакції: «Меценатство – форма благодійництва, яку здійснюють добровільно, безкорисливо й усвідомлено фізичні та юридичні особи приватного права, що виражається через особисту та/або майнову допомогу, ґрунтується на принципах гуманності, законності, рівності та здійснюється у сферах освіти, мистецтва і культури, науки та наукових досліджень, охорони культурної спадщини тощо»;

- положення про те, що меценатство і спонсорство, стимульовані законодавством, можуть стати елементом його подальшого морального вдосконалення, для чого держава повинна визначати пріоритети діяльності меценатів, спонсорів, створюючи оптимальний правовий, податковий та інформаційний простір для забезпечення її ефективності;

- рекомендації щодо впровадження нових та розширення вже наявних форм і схем меценатської та спонсорської діяльності: відродження традицій проведення благодійних акцій, балів, аукціонів, вечорів на підтримку установ культури й мистецтва за участю меценатів та спонсорів; обов'язкове залучення на всі благодійні заходи представників засобів масової інформації; розроблення і впровадження нових програм, що висвітлюють діяльність меценатів та спонсорів; проведення круглих столів і конференцій з обговоренням нагальних проблем закладів соціально-культурної сфери за участю спонсорів і меценатів, представників виконавчої та законодавчої влади, усіх небайдужих людей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес у:

- *правотворчій і правозастосовній діяльності* – пропозиції та рекомендації, викладені в дисертації, можуть бути враховані під час внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», а також використані для розроблення норм податкового й адміністративного законодавства на загальнодержавному рівні (акт Інституту законодавства Верховної Ради України від 28 грудня 2018 р. № 22/596-1-15);

- *науково-дослідній сфері* – наукові рекомендації та висновки можуть бути використані для створення теоретико-методологічної бази вдосконалення

регулювання меценатства та спонсорства в Україні (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 12 вересня 2017 року);

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчальних посібників, підручників, методичної документації для проведення лекційних, семінарських і практичних занять із таких навчальних дисциплін, як «Адміністративна діяльність», «Публічне адміністрування», «Порівняльне адміністративне право», «Правове регулювання адміністративних послуг», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 9 січня 2019 року).

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом та її аспектів, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (Київ, 9 грудня 2016 року); «Пріоритети розвитку юридичних наук у ХХІ столітті» (Одеса, 7–8 квітня 2017 року); «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення» (Одеса, 12–13 жовтня 2018 року); «Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини» (Запоріжжя, 21–22 грудня 2018 року).

Публікації. Основні положення дисертації, висновки та пропозиції відображено у 12-ти наукових публікаціях, з них вісім статей: шість – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві статті – у наукових періодичних виданнях іноземних держав (Республіка Киргизстан) та в чотирьох тезах виступів на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації обумовлена її метою, завданнями, об'єктом і предметом, а також логікою розкриття теми дослідження, викладу його результатів. Робота складається із вступу, двох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, 3 додатків (на 8 сторінках) та списку використаних джерел (223 найменувань на 20 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 248 сторінок, з них основного тексту – 200 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства, визначено зв'язок теми дисертації з науковими програмами, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, окреслено наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, особистий внесок автора, відображено апробацію та публікації основних результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження меценатства і спонсорства» об'єднує три підрозділи та присвячений дослідженню наукової думки щодо юридичного змісту понять «благодійність», «благодійна діяльність», «меценатство», «спонсорство», проаналізовано сутність і механізм адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства в Україні.

У *підрозділі 1.1 «Методологія дослідження меценатства і спонсорства»* зазначено, що держава ніколи не вважала фінансування культури пріоритетним,

тому заклади культури змушені шукати додаткові джерела надходження фінансових коштів, зокрема через сферу благодійності. Для прогресивного розвитку суспільства держава повинна визнати благодійність у всіх її формах, серед яких і меценатство, державно значущою діяльністю, важливою складовою соціально-економічної політики.

Виявлені автором методологічні проблеми пов'язані, насамперед, з недостатньою чіткістю й обмеженістю трактування в українському законодавстві понять «меценатство» і «спонсорство» та інших термінів, пов'язаних зі сферою благодійності. Спонсорство та меценатство мають спільні ознаки, які надають можливість стверджувати, що вони споріднені з благодійністю. Отже, не є хибним твердження, що спонсорство й меценатство є формою і видом благодійності. Увагу акцентовано на визначенні юридичної сутності благодійності та її основних складових (до прикладу, поняття інституційної благодійності розглянуто як у вузькому, так і в широкому значеннях). Констатовано, що інституційний вимір практики благодійності пов'язаний з розумінням інституційної структури й інституційних взаємодій, складових механізму її реалізації, на підставі чого запропоновано класифікацію стадій благодійної діяльності.

Визначено, що «меценатство» слід тлумачити як вид доброчинної діяльності, що реалізується через патронаж, протекціонізм і донорство, на користь фізичних або юридичних осіб у сфері освіти, науки, спорту, мистецтва та культури, яка не має комерційної мети та є безоплатною. Аргументовано, що меценатство є складовою благодійної діяльності та забезпечує безкорисливу допомогу й заступництво, спрямовані на досягнення вищих інтелектуальних, культурних, етичних цінностей суспільного значення.

Спонсорство – це цільова фінансова підтримка суб'єкта (фізичної чи юридичної особи) для реалізації комерційних проектів інших суб'єктів. Спонсорство передбачає досягнення взаємних цілей у межах одного проекту чи бізнес-плану, хоча цілі можуть бути різними для обох сторін. Таким чином, спонсорство є вигідним інвестуванням коштів у бізнес-проекти або акції, від якого особа, що вкладає кошти, очікує отримання певного результату. Благодійна ж діяльність не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди чи компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара. Доведено, що спонсорство не може бути формою благодійництва. В обмін на підтримку, яку спонсори надають одержувачам благодійної допомоги, вони фактично рекламують себе та свою продукцію. Визначивши причинно-наслідкові зв'язки між реалізацією завдань спонсорства та його місцем у суспільстві, можна стверджувати, що спонсорство варто розглядати як договірний проект, за результатами якого отримують продукт, який потрібний спонсору.

У межах підрозділу здійснено аналіз інших форм благодійності, крім меценатства, зокрема таких: милосердя, подаяння (милостиня), філантропія, пожертва, дарчий обмін, волонтерство, ендавмент, фандрейзинг, спонсоринг, краудфандинг, венчурна благодійність і соціальне служіння.

У підрозділі 1.2 *«Історична ретроспектива механізму адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства»* акцентовано увагу на тому, що в Україні здавна склалася традиція підтримки сфери культури з різних джерел.

Однією з форм надання недержавної підтримки соціально значущим сферам суспільства є спонсорська та меценатська діяльність. У ретроспективному розрізі надання недержавної підтримки соціально значущим сферам суспільства на теренах нашої держави зазнавало значних змін: змінювалися цілі, завдання, мотиви, суб'єкти й об'єкти надання недержавної підтримки соціально значущим сферам суспільства, а також політика держави стосовно такої діяльності. У генезі надання недержавної підтримки соціально значущим сферам суспільства набувало різних видів і форм – від милостині до інституціоналізованої системи громадського піклування, від «благотворіння», що передбачає благодіяння, добродійство або вчинення добрих справ, до сучасних трактувань, що охоплюють поняття «спонсорство».

З'ясовано, що меценатська діяльність в Україні здебільшого не відходить від загальноприйнятих стереотипних форм як діяльності з покровительства насамперед культури й мистецтва. Меценатами стають переважно особи, які накопичили капітал наприкінці ХХ ст. і зараз зацікавлені у формуванні власного іміджу як представників національної еліти. Реалізується меценатська діяльність здебільшого через цільові фонди та благодійні організації. Розвиток меценатства в нашій державі відбувається за традиціями Сполучених Штатів Америки, які стали взірцем для більшості країн світу, й очевидно, що воно надалі буде розвиватися в тому самому напрямі. Такі узагальнення є результатом ретроспективного аналізу історичних періодів становлення меценатства та спонсорства у світі загалом й Україні зокрема.

У підрозділі 1.3 *«Поняття та елементи механізму адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства в Україні»* доведено, що меценатство є важливим фактором збереження й розвитку національного культурного надбання, а тому його завдання полягають у: формуванні умов для збереження та розвитку національного культурного надбання, підтриманні його престижу на світовому рівні; реалізації пріоритетних програм (проектів) збереження й розвитку національного культурного надбання; підтримці професійної діяльності в галузі культури, мистецтва, науки, освіти, спорту, а також окремих діячів культури.

Акцентовано увагу на тому, що в умовах сьогодення меценатство є сукупністю різних організаційних структур, форм допомоги, моделей і принципів взаємодії держави, бізнесу та суспільства. Спонсорську підтримку, на відміну від меценатської допомоги, завжди оформляють договором, що відображає зобов'язання обох сторін. Спонсор, вступаючи в договірні відносини з «об'єктом підтримки», прораховує, насамперед, економічний ефект, який отримає від свого вкладу. Тобто спонсорство, на відміну від меценатства, – не безоплатна допомога, а договір з компанією на взаємовигідних умовах, де одна сторона – одержувач – одержує кошти на свої потреби, а друга – спонсор – просуває свій бренд завдяки проведеним під його патронатом благодійним акціям.

Висвітлено зміст механізму адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства шляхом визначення: основних цілей меценатської і спонсорської діяльності, предмета регулювання меценатської та спонсорської діяльності, класифікації видів спонсорської підтримки, типологізації меценатства за критерієм мотивації та мети, його класифікації за сферами діяльності тощо.

Розділ 2 «Меценатство і спонсорство як об'єкти адміністративно-правового регулювання» містить чотири підрозділи, у яких проаналізовано головні адміністративно-правові засади регулювання меценатства і спонсорства в Україні, розглянуто питання адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства та спонсорства, а також проблематику ефективного адміністративно-правового регулювання в досліджуваній сфері з урахуванням іноземного досвіду, векторів розвитку законодавства в цій сфері.

У підрозділі 2.1 *«Нормативно-правове регулювання меценатства і спонсорства в Україні»* зазначено, що збереження та розвиток української культури й мистецтва, питання науки та освіти були і залишаються пріоритетними напрямками державної політики, реалізації яких перешкоджають відсутність належного правового регулювання, механізму забезпечення та недостатнє фінансування (фінансування за залишковим принципом). Спроби розв'язання цих проблем здійснюють на різних рівнях, зокрема громадські організації, спільноти громадян, приватні підприємці, меценати та спонсори.

Встановлено, що державне регулювання меценатства і спонсорства характеризується впорядкуванням відносин між державою та добродійниками шляхом застосування економічних важелів, розвитку морального чинника благодійності й норм правової соціальної відповідальності, а також стимулювання правового функціонування діяльності меценатів і спонсорів.

Аргументовано, що недолік Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI полягає в тому, що цей нормативно-правовий акт не передбачає жодних податкових та інших пільг, а лише декларує їх надання; не регламентовано й конкретні форми морального заохочення, не встановлено реальних стимулів для фізичних і юридичних осіб, які здійснюють благодійництво без посередництва, тобто приватні спонсори та меценати. У чинному Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» не визначено поняття податкової пільги для меценатів, оскільки меценат вже вніс особисті кошти для виконання завдань державної значущості; не передбачено моральних стимулів для меценатів і соціальних стимулів для розвитку меценатської діяльності; не висвітлено питання про розподіл повноважень, що надзвичайно актуально в контексті завдань адміністративної реформи тощо.

У підрозділі 2.2 *«Суб'єкти меценатської та спонсорської діяльності»* розглянуто особливості суб'єктів меценатської та спонсорської діяльності як суб'єктів адміністративного права. Увагу зосереджено на тому, що спеціального закону «Про меценатство» немає, а чинне законодавство у сфері благодійності, зокрема Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI не містить спеціальних правових норм, які врегульовували б питання суб'єктів меценатської та спонсорської діяльності. З огляду на зазначене, під час дослідження автор керувався нормами міжнародного права, а саме Модельним законом щодо меценатства та спонсорства, прийнятим на тридцятому пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї держав – учасниць СНД № 30-9 від 3 квітня 2008 року. Суб'єктами меценатської діяльності є меценати, меценатські організації та одержувачі меценатської підтримки. Суб'єктами

спонсорської діяльності визначено спонсорів, користувачів спонсорської підтримки й учасників спонсорської діяльності.

У підрозділі 2.3 «Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері меценатства та спонсорства» виокремлено характерні риси й основні ознаки адміністративної відповідальності шляхом зіставлення з іншими видами юридичної відповідальності.

На підставі аналізу різних наукових позицій щодо сутності поняття адміністративної відповідальності узагальнено, що поняття адміністративної відповідальності синтезує два основні підходи до визначення її сутності: перший характеризує адміністративну відповідальність як об'єктивну категорію, втілює реакцією держави на адміністративне правопорушення; другий – як суб'єктивно-особистісну категорію, сукупність обов'язків і правомочностей особи, яку притягають до відповідальності.

Зауважено, що відсутність у Кодексі України про адміністративні правопорушення поняття адміністративної відповідальності, яке дозволяє відмежувати її від інших видів юридичної відповідальності, збіднює його зміст, позбавляє стрижневої спрямованості правових норм, що містяться в ньому. Саме тому лише в найзагальнішому вигляді практик може здогадатися, що адміністративна відповідальність є результатом учинення адміністративного правопорушення.

Шляхом здійснення системного аналізу автор доходить висновку, що в Україні немає спеціальних правових норм, які визначали б склад адміністративного правопорушення та/або злочину у сфері меценатства і спонсорства, що істотно ускладнює роботу правоохоронців.

Доведено доцільність нормативного закріплення адміністративної відповідальності за окремі порушення у сфері меценатської та спонсорської діяльності.

У підрозділі 2.4 «Ключові вектори розвитку національного законодавства та зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства» досліджено іноземний досвід адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства, можливості його використання в Україні, зазначено, що нині втручання держави у сферу благодійництва є мінімальним. Фактично воно зводиться до законодавчого регулювання благодійної діяльності, реєстрації та обліку благодійних організацій. Необхідного специфічного унормування меценатства та спонсорства не здійснено – його з-поміж інших видів благодійної діяльності виокремлюють здебільшого власне меценати, спонсори, ЗМІ, експерти недержавних організацій та особи, причетні до благодійної сфери. Досліджено іноземний досвід адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства в таких країнах, як США, Франція, Велика Британія, Німеччина й Італія.

Проаналізувавши різні форми меценатсько-спонсорської діяльності в галузі культури, можна стверджувати, що в сучасних західних країнах сформувалася загальна тенденція до зниження безпосередньої державної підтримки культури за рахунок опосередкованої. Залучення коштів підприємців і громадських організацій у найрізноманітніших формах цілеспрямовано стимулюють державна культурна політика, закони про меценатство тощо.

Доведено, що проголошення можливих форм заохочення благодійності, зокрема й меценатства, у вітчизняному законодавстві й згадок про них у Конституції України, адміністративному та цивільному законодавстві замало. Для того щоб ці норми були дієвими на практиці, необхідно вдосконалити чинне законодавство, запровадивши відповідні правила, що забезпечують реалізацію проголошених принципів у спеціальних законах.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює благодійну та меценатську діяльність, є Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI. Він містить засади благодійної діяльності в Україні, забезпечує правове регулювання відносин у суспільстві, спрямованих на розвиток такої діяльності, утвердження гуманізму й милосердя, забезпечує сприятливі умови для утворення та діяльності благодійних організацій, а також пропонує тлумачення термінів благодійної та меценатської діяльності. Утім у ст. 10 цього Закону № 5073-VI меценатську діяльність обмежено «благодійними заходами» та необхідністю «забезпечення вільного доступу до таких заходів», таке звуження видається недоречним, оскільки меценатство також може мати й інші вияви. Саме тому актуальною є необхідність або внесення змін у чинний Закон стосовно розширення меценатських повноважень, або прийняття спеціального Закону України «Про меценатство».

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації містяться теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності й особливостей адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства в Україні. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій, зауважень і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Основні з них такі.

1. Міждисциплінарний характер аналізованої проблеми обумовлює застосування різних методологічних засад. З огляду на те, що меценатство як форма благодійності – це особливий матеріально-духовний світ, то його соціально-філософське осмислення здійснено в межах діалектичного методу, системної методології, методу історизму. Так, системна методологія розроблена в концепціях К. С. Пігрова, Ю. М. Рєзніка, П. Бурдьє. Діалектична методологія спрямована на висвітлення внутрішніх причин руху, саморозвитку предметів і явищ в єдності їх матеріальних й ідеальних, духовних субстанцій, представлена в працях В. Гегеля, К. Маркса, В. І. Леніна, Т. Адорно. Для аналізу категорії «форма» шляхом застосування методу історизму виокремлено основні напрями досліджень: 1) німецька класична соціологія (роботи Р. Зіммеля, Ф. Тенісу, Л. фон Візі); 2) діалектичний матеріалізм (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. І. Ленін); 3) сучасна соціальна філософія (В. Є. Кемеров, О. М. Ковальов, М. С. Розов).

Сформульовано методологічні принципи організації меценатства як специфічної форми благодійної діяльності, спрямовані на підвищення її ефективності та якості, а також активізацію інноваційної діяльності в суспільстві, а саме: принцип дії попереднього; масштабування і тиражування, або принцип

торнадо; безпосередньої участі бенефіціара в меценатській та іншій благодійній діяльності; визначення пріоритету ресурсів, що залучаються в меценатську та іншу благодійну діяльність; саморозвитку бенефіціара; несуперечності цілей бенефіціара та мецената чи/або благодійника; ініціативи бенефіціара; широкого інформаційного забезпечення цілей, принципів, засобів і результатів меценатської та іншої благодійної діяльності.

У розвитку сучасної методології дослідження меценатства та спонсорства дедалі важливіше місце посідають питання, пов'язані з динамікою пізнання, культурно-історичною сутністю пізнавальних засобів, мінливістю категорій і понять, формуванням нових пізнавальних установок. Концепція сучасної благодійної діяльності ґрунтується на таких основних положеннях: становлення благодійності як складової життя суспільства; орієнтованість діяльності на інтереси й потреби місцевої громади; використання ресурсів людей (розвиток добродійності); перерозподіл матеріальних ресурсів; сприяння розвитку потенціалу самодопомоги та ініціативи громадян як альтернативи соціальному утриманству; підтримка меценатства та спонсорства з боку держави.

2. У ретроспективному розрізі проаналізовано засади виникнення меценатства та спонсорства у світі загалом й Україні зокрема. Виокремлено такі основні етапи розвитку меценатства в українській культурі, освіті й науці: 1) Х – середина XVIII ст. Домінування церковно-монастирської благодійності; поступове формування державної системи визнання; 2) середина XVIII – середина XIX ст. Функціонування державно-громадської системи визнання; заснування громадських благодійних товариств; 3) середина XIX – початок XX ст. Формування системи громадського меценатства, його децентралізації; збільшення частки приватної ініціативи; 4) кінець XX – початок XXI ст. Відродження діяльності благодійних організацій і традицій меценатства. Детально розглянуто розвиток меценатства та спонсорство в сучасній Україні.

3. Сформульовано тлумачення меценатства в широкому та вузькому значеннях. Меценатство в широкому значенні визначено як безкорисливу безоплатну допомогу громадян або юридичних осіб у сфері мистецтва, науки, культури, освіти, спорту, що виражається в переданні іншим громадянам або юридичним особам майна та (або) грошових коштів. У вузькому значенні меценатство – це організація та підтримка суспільно значущих заходів з просвітницькою метою (переважно у сфері культури й мистецтва).

Встановлено, що предметом регулювання меценатської діяльності є: відносини у сфері меценатства; розмежування компетенції та відповідальності між органами державної влади й органами адміністративно-територіальних утворень щодо меценатів і меценатської діяльності; створення правових гарантій для вільного функціонування й розвитку меценатської діяльності; визначення прав, обов'язків, повноважень і відповідальності фізичних та юридичних осіб у сфері меценатства, а також правове регулювання їх участі в процесах збереження та розвитку національного культурного надбання.

Ретроспективний аналіз практики меценатства в Україні дає підстави виокремити такі його типи за критерієм мотивації та переслідуваної мети: 1) традиційне; 2) рекламне; 3) стимульоване; 4) примусове; 5) квазімеценатство;

6) корупційне; 7) кримінальне; 8) змішане. Класифікація за сферами діяльності передбачає меценатство: 1) у сфері науки й освіти; 2) у сфері художньої культури; 3) спрямоване на збереження й розвиток традиційної культури; 4) у сфері збереження пам'яток історії та культури, а також розвитку музейної справи; 5) у релігійно-культурній сфері.

Запропоновано авторську дефініцію терміна «спонсорство» у вузькому значенні, згідно з якою спонсорство – це взаємовигідний обмін грошових коштів, товарів, послуг, робіт на можливості розміщення реклами, проведення PR-заходів, стимулювання збуту тощо. Виокремлено такі види спонсорської підтримки: спортивне спонсорство; спонсорство культури; соціальне спонсорство; екологічне спонсорство.

4. Проаналізовано національне законодавство, яке регулює питання меценатства і спонсорства. Констатовано, що українське законодавство, яке регулює форми недержавної підтримки розвитку культури, мистецтва, науки й освіти, охоплює нормативно-правові акти різного рівня, водночас, вони не узгоджені між собою, а норми, які в них містяться, не відповідають реальним потребам учасників правовідносин. Ситуація ускладнюється тим, що у світовій практиці ця сфера регулювання виникла порівняно нещодавно, тому чимало проблем лишаються досі не розв'язаними.

На підставі узагальнень законодавчої практики аргументовано висновок, відповідно до якого законодавча база, що регулює сферу недержавних форм підтримки галузі, зокрема меценатства та спонсорства, ґрунтується на: 1) положеннях Конституції України; 2) основоположних законодавчих актах, спеціально прийнятих для регламентації благодійності, меценатства та спонсорства; 3) кодексах України; 4) інших нормативно-правових актах, що визначають різноманітні види діяльності, у яких поряд з основними питаннями також висвітлено аспекти благодійності, меценатства та спонсорства.

Обґрунтовано пропозицію внести зміни до ч. 1 ст. 10 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI та викласти її в новій редакції: «Меценатство – форма благодійництва, яку здійснюють добровільно, безкорисливо й усвідомлено фізичні та юридичні особи приватного права, що виражається через особисту та/або майнову допомогу, ґрунтується на принципах гуманності, законності, рівності та здійснюється у сферах освіти, мистецтва і культури, науки та наукових досліджень, охорони культурної спадщини тощо».

Аргументовано необхідність нормативного закріплення поняття «меценат» і «меценатська організація». Визначено, що «меценат – це фізична або юридична особа, яка добровільно, усвідомлено та безкорисливо надає особисту та/або майнову допомогу у сфері освіти, культури, мистецтва, охорони культурної спадщини, науки та наукових досліджень на користь меценатської організації або інших отримувачів благодійної допомоги». Доцільно запровадити також термін «меценатська організація», яку слід тлумачити так: це юридична особа приватного права, яка здійснює благодійність у формі меценатства як головну мету своєї діяльності у сфері освіти, культури, мистецтва, охорони культурної спадщини, науки та наукових досліджень. Акцентовано, що для запобігання зловживанням з боку органів

державної влади й органів місцевого самоврядування вбачається за необхідне закріпити таке положення: «не можуть бути набувачами меценатської допомоги органи державної влади, органи місцевого самоврядування та політичні партії».

5. Розмежовано суб'єктів благодійної, меценатської та спонсорської діяльності. Встановлено, що головною відмінністю суб'єкта благодійної діяльності є те, що він не просто допомагає об'єкту, а щиро співпереживає, тобто заняття благодійністю – це задоволення потреби в альтруїзмі або вихід відповідних емоцій. Благодійник апріорі не може бути стороннім спостерігачем, він є безпосереднім учасником процесу благодійної діяльності. Суб'єкт меценатської діяльності, на відміну від благодійника і спонсора, характеризується зацікавленням ставленням до об'єкта. Здебільшого меценат є учасником процесу та патронує установу протягом тривалого часу, тобто для мецената важливо активно взаємодіяти з об'єктом, яким він опікується. Суб'єктом спонсорської діяльності частіше є організація, а не приватна особа. Спонсор підтримує як приватних осіб, так й організації, однак під час вибору об'єкта завжди оцінює можливу вигоду від вкладення коштів. Спонсор, на противагу меценату чи благодійнику, постає об'єктивним спостерігачем (позиція відсторонення від об'єкта), оскільки зрідка безпосередньо долучається до своєї благодійної діяльності, він просто стежить за процесом, контролює його.

6. З'ясовано особливості адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства і спонсорства. Шляхом проведення системного аналізу встановлено, що в Україні немає спеціальних правових норм, які визначали б склад адміністративного правопорушення та/або злочину у сфері меценатства і спонсорства, що істотно ускладнює роботу правоохоронців. До адміністративної відповідальності благодійну організацію можна притягти лише за загальними підставами. Лише в главі 12 КУпАП, яка торкається адміністративних правопорушень в галузі торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності, нещодавно з'явилася стаття (ст. 156-3), яка хоч опосередковано, але торкається спонсорства. Таким чином, доцільним є нормативне закріплення адміністративної відповідальності за окремі порушення у сфері благодійницької, меценатської та спонсорської діяльності.

7. Узагальнено іноземний досвід адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства. На підставі здійсненого дослідження виокремлено напрями розвитку законодавства у сфері меценатства і спонсорства в Україні. Зокрема, окреслено заходи, спрямовані на ефективну співпрацю та обмін інформацією між державними органами з метою виявлення та розслідування таких адміністративних правопорушень: 1) збирання інформації під час перевірки податкових декларацій. Порушення законодавства виявляють у процесі ретельної перевірки бухгалтерського обліку благодійних організацій в разі подачі ними заяви на реєстрацію або продовження реєстрації, а також коли податковий орган отримує доступ до юридичних документів; 2) співпраця з іншими структурами. До прикладу, у США діють об'єднані оперативні групи, сформовані із фахівців податкової служби, правоохоронних органів й експертів із фінансових злочинів; 3) створення інформаційних баз (реєстрів) благодійних організацій. Державні органи Канади та США розмістили на своїх веб-порталах інформацію про схеми махінацій із благодійними пожертвами. Причому в Канаді списки благодійних організацій

та порушників знаходяться у вільному доступі, як щорічні інформаційні декларації; 4) зміни до законодавства. Так, Німеччина належить до благонадійних країн з-поміж іншого завдяки тому, що в законі, який регулює діяльність неприбуткових організацій, перелічено чимало формальних вимог щодо засновників, прав загальних зборів, участі реєстраційної палати й необмеженого доступу громадськості до реєстру об'єднання; 5) система контролю. Наприклад, у США для забезпечення прозорості діяльності благодійного сектору створено трирівневу систему, що утворена з федерального уряду, органів державної влади та приватного сектору.

8. Сформульовано конкретні пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративно-правового регулювання меценатської і спонсорської діяльності. Зокрема, доведено доцільність нормативного закріплення адміністративної відповідальності за окремі порушення у сфері меценатської та спонсорської діяльності. Запропоновано Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнити правовими нормами, що встановлюють адміністративну відповідальність за порушення передбаченого законом порядку публічного збору меценатських і спонсорських пожертв та за неоприлюднення (ненадання вільного доступу) інформації про структуру й розмір доходів і витрат мецената або спонсора, меценатської або спонсорської організації в регламентованому законом порядку. Суспільно небезпечні порушення в цій сфері потребують жорсткіших заходів кримінальної відповідальності. Зокрема, обґрунтовано доцільність у Кримінальному кодексі України передбачити статтю про кримінальну відповідальність за привласнення зібраних меценатських і спонсорських пожертв (благодійних грантів), призначених для бенефіціара.

Акцентовано увагу на тому, що діяльність меценатів може вільно розвиватися в країні лише в разі, якщо на державному й суспільному рівнях для неї створено сприятливі умови, а саме: державне законодавство стимулює законну меценатську діяльність; з боку держави та суспільства меценати отримують узаконені заохочення матеріального та морального порядку; на рівні громадської думки сформовано позитивний стереотип мецената й меценатства; меценатська діяльність допомагає меценату підвищувати свій статус законним шляхом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Демешко М. В. Актуальні питання розмежування понять «благодійництва», «філантропії», «меценатства», «спонсорства» та інших суміжних дефініцій. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. Т. 1. С. 180–183.
2. Демешко М. В. Фандрайзинг і краудфандинг – фінансові інструменти благодійництва. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. № 1. С. 26–35.
3. Демешко М. В. Историческая ретроспектива механизма административно-правового регулирования меценатства в Украине. *Право и Политика*. 2017. № 2. С. 77–82. (Киргизская Республика).

4. Демешко М. В. Суб'єкти меценатської та спонсорської діяльності як суб'єкти адміністративного права. *Юридичний бюлетень*. 2017. № 5. Т. 3. С. 156–160.
5. Демешко М. В. Методологічні підходи до організації благодійності та її основні принципи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 43. Т. 4. С. 84–89. (Серія «Право»).
6. Демешко М. В. Сущность, понятие и механизм административно-правового регулирования меценатства в Украине. *Право и закон*. 2018. № 2. С. 116–119. (Киргизская Республика).
7. Демешко М. В. Нормативно-правове регулювання меценатства і спонсорства в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 123–127.
8. Демешко М. В. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5. С. 107–110.
9. Демешко М. В. Політична корупція та благодійництво: точки зіткнення. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 177–180.
10. Демешко М. В. Спонсорство та спонсорінг: розмежування понять. *Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 7–8 квіт. 2017 р.). Одеса : Причорномор. фундація права, 2017. С. 96–99.
11. Демешко М. В. Окремі аспекти венчурної благодійності як інноваційної форми благодійної діяльності. *Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 12–13 жовт. 2018 р.). Одеса : Причорномор. фундація права, 2018. С. 67–70.
12. Демешко М. В. Теоретичне осмислення фандрейзингу. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 21–22 груд. 2018 р.). Запоріжжя : Істина, 2018. Ч. 1. С. 14–16.

АНОТАЦІЯ

Демешко М. В. Адміністративно-правове регулювання меценатства і спонсорства в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2019.

Дисертацію присвячено комплексному науковому аналізу фундаментальних теоретичних та практичних проблем адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства, що надасть можливість окреслити напрями вдосконалення нормативно-правової бази, яка регламентує цю сферу. Сформульовано практичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності норм адміністративного законодавства щодо регулювання меценатської та спонсорської діяльності, побудови обґрунтованого механізму комплексного

нормативного регулювання адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства та спонсорства. Проаналізовано та систематизовано теоретико-методологічні засади вивчення питання адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства. У ретроспективному розрізі досліджено розвиток інститутів меценатства та спонсорства. Схарактеризовано поняття, ознаки та механізм адміністративно-правового регулювання меценатської та спонсорської діяльності. Розмежовано терміни «меценатство», «спонсорство» та «благодійництво». Встановлено суб'єктів меценатської та спонсорської діяльності. З'ясовано особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатської та спонсорської діяльності. Здійснено порівняльний аналіз адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства в законодавстві України та низки інших країн романо-германської та англо-саксонської правових сімей. На підставі результатів дослідження окреслено шляхи вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері меценатства і спонсорства.

Ключові слова: благодійність, благодійна діяльність, меценатство, спонсорство, меценатська діяльність, спонсорська діяльність, адміністративно-правове регулювання.

АННОТАЦИЯ

Демешко М. В. Административно-правовое регулирование меценатства и спонсорства в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальная академия внутренних дел. Киев, 2019.

Диссертация посвящена комплексному научному анализу фундаментальных теоретических и практических проблем административно-правового регулирования меценатства и спонсорства, что позволит определить направления совершенствования нормативно-правовой базы, регламентирующей эту сферу. Сформулированы практические рекомендации, направленные на повышение эффективности норм административного законодательства в отношении регулирования меценатской и спонсорской деятельности, построения обоснованного механизма комплексного нормативного регулирования административной ответственности за нарушения законодательства в сфере меценатства и спонсорства. Проанализированы и систематизированы теоретико-методологические основы изучения вопроса административно-правового регулирования меценатства и спонсорства. В ретроспективном разрезе исследовано становление институтов меценатства и спонсорства. Внимание акцентировано на рассмотрении развития меценатства в современной Украине. Подчеркивается, что меценатская деятельность в Украине в основном не отходит от общепринятых стереотипных форм деятельности по покровительству прежде всего культуры и искусства. В качестве меценатов выступают преимущественно лица, накопившие капитал в конце XX в. и сейчас заинтересованы в формировании собственного имиджа как представителей национальной элиты. Отмечено, что украинские компании еще не осознали истинную степень эффективности спонсорства, поскольку у такого отставания есть

четкие исторические причины. Анализируя социальные акции последних лет, можно уверенно утверждать, что лишь немногие компании решаются на спонсорство. Все чаще среди спонсоров оказываются крупные интернациональные компании, социальная деятельность которых является частью глобальной стратегии.

Охарактеризованы понятие, признаки и механизм административно-правового регулирования меценатской и спонсорской деятельности. Разграничены термины «меценатство», «спонсорство» и «благотворительность». В контексте анализа мирового опыта отмечено, что спонсорство расценивается именно как маркетинговый инструмент, результатом применения которого является благосклонное отношение общества и государственной власти к компании. Подчеркивается, что меценатство – это вид негосударственной деятельности, направленной на поддержку и стимулирование различного рода творческих инициатив в области искусства, образования и культуры. В целом отличительная особенность меценатства заключается в том, что оно предполагает бескорыстную помощь и покровительство, направленные на достижение высших интеллектуальных, культурных, этических ценностей общественного значения путем обеспечения талантливым лицам или коллективам возможностей образования или самовыражения. Рассматривая вопрос о соотношении понятий «благотворительность» и «меценатство», автор определяет, что общепризнанным является понимание меценатства как формы благотворительности, но благотворительность и меценатство отличаются своими мотивами. Если благотворительность связана с милосердием, то меценатство – с протекционизмом. Само понятие «благотворительность» шире, чем понятие меценатство. При этом понятие благотворительность касается всех сфер человеческого бытия, а меценатство является важным источником поддержки развития культуры. Доказано, что меценатство – это важный фактор сохранения и развития национального культурного достояния, а потому его цели предполагают: формирование условий для сохранения и развития национального культурного достояния, поддержания его престижа на мировом уровне; реализацию приоритетных программ (проектов) сохранения и развития национального культурного достояния; поддержку профессиональной деятельности в области культуры, искусства, науки, образования, спорта, а также отдельных деятелей культуры.

Охарактеризованы субъекты меценатской и спонсорской деятельности. Субъектами меценатской деятельности выступают меценаты, благотворительные организации и получатели меценатской поддержки. Субъектами спонсорской деятельности названы спонсоры, пользователи спонсорской поддержки и участники спонсорской деятельности. Выяснены особенности юридической ответственности за меценатскую и спонсорскую деятельность. Осуществлен сравнительный анализ функционирования административно-правового регулирования меценатства и спонсорства в отечественном законодательстве и ряде других стран романо-германской и англо-саксонской правовых семей. На основании результатов исследования разработаны пути совершенствования отечественного законодательства в сфере меценатства и спонсорства.

Ключевые слова: благотворительность, благотворительная деятельность, меценатство, спонсорство, меценатская деятельность, спонсорская деятельность, административно-правовое регулирование.

SUMMARY

Demeshko M. V. Administrative-legal regulation of patronage and sponsorship in Ukraine. – *Manuscript.*

The dissertation for the scientific degree of a Candidate of Law, specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – National Academy of Internal Affairs. Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the complex scientific analysis of the fundamental theoretical and practical problems of administrative and legal regulation of patronage and sponsorship, which in the future will determine the direction of improving the regulatory framework governing this area. Developed some practical recommendations aimed at improving the effectiveness of the norms of administrative law in regulating the philanthropic and sponsorship activities, and build a comprehensive and well-founded mechanism comprehensive normative regulation of administrative responsibility for violation of legislation in the sphere of patronage and sponsorship. Analyzed and systematized theoretical and methodological basis for the study of administrative and legal regulation of patronage and sponsorship. The development of institutions of patronage and sponsorship is investigated through the prism of historical retrospective. The concept, features and mechanism of administrative and legal regulation of patronage and sponsorship activities are characterized. A distinction is made between the definitions of «patronage», «sponsorship» and «charity». The subjects of patronage and sponsorship activities are characterized. The peculiarities of legal responsibility for patronage and sponsorship activities are clarified. A comparative analysis of the functioning of administrative and legal regulation of patronage and sponsorship in the domestic legislation and a number of other countries of the Romano-German and Anglo-Saxon legal families. On the basis of scientific analysis developed ways to improve the domestic legislation in the field of sponsorship and sponsorship.

Keywords: charity, charitable activity, patronage, patronizing activity, sponsorship, sponsorship activity, administrative and legal regulation.